

**ROUND TABLE
OKRUGLI STOL**

CONSUMPTION OF CERAMICS
IN THE ADRIATIC FROM
PROTOHISTORY TO THE EARLY
ROMAN PERIOD: MICRO-SCALE
AND MACRO-NARRATIVE

**PROGRAMME AND THE BOOK OF ABSTRACTS
PROGRAM I KNJIGA SAŽETAKA**

**ROUND TABLE
OKRUGLI STOL**

CONSUMPTION OF CERAMICS IN THE ADRIATIC FROM PROTOHISTORY TO THE EARLY ROMAN PERIOD: MICRO-SCALE AND MACRO-NARRATIVE

**PROGRAMME AND THE BOOK OF ABSTRACTS
PROGRAM I KNJIGA SAŽETAKA**

Institute of Archaeology
Institut za arheologiju

Zagreb, 2nd November 2023
Zagreb, 2. studenoga 2023.

Publisher / Nakladnik
Institute of Archaeology / Institut za arheologiju
For the publisher / Za nakladnika
Marko Dizdar

Editors / Urednice
Marina Ugarković
Ana Konestra
Martina Korić

Proofreading / Korektura
Marina Ugarković
Ana Konestra
Martina Korić

Graphic design and layout / Grafički dizajn i prijelom
Hrvoje Jambrek

Organized by / Organizator
Institute of Archaeology / Institut za arheologiju

Organizing committee / Organizacijski odbor
Marina Ugarković
Ana Konestra
Martina Korić

Print / Tisak
Tiskara Zelina d.o.o.

Print run / Naklada
40

ISBN 978-953-6064-74-8

The round table and the Book of abstracts are a part of the Croatian Science Foundation Project *Transforming the Adriatic cosmos: insularity, connectivity and glocalized identities of pre-Roman Dalmatia – AdriaCos* (UIP-2020-02-2419)
Okrugli stol i knjiga sažetaka dio su projekta Hrvatske zaklade za znanost *Transformiranje jadranskog kozmosa: otočnost, povezanost i globalni identiteti predrimске Dalmacije – AdriaCos* (UIP-2020-02-2419)

Round Table Programme / Program okruglog stola

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU, ULICA KRALJA ZVONIMIRA 6, ZAGREB

Tuesday, 2nd November 2023

Četvrtak, 2. studenoga 2023.

9:00 – 9:15 am	Participants' arrival / Dolazak sudionika
9:15 – 9:30 am	Welcome speeches and round table opening / Pozdravni govori i otvorenje okruglog stola
9:30 – 9:45 am	Igor Borzić, Martina Čelhar Late Iron Age Pottery from Nadin: Settlement vs Mortuary Context / Keramika kasnog željeznog doba iz Nadina: naseobinski i pogrebni kontekst
9:45 – 10:00 am	Marina Ugarković, Martina Korić, Ana Konestra, Eduard Visković Adriatic Pharos: a preliminary glimpse into the 4 th – 3 rd c. BCE ceramic assemblages from an extra urban context / Jadranski Far: preliminarni uvid u keramičke nalaze jednog izvangradskog konteksta iz 4. – 3. st. pr. n. e.
10:00 – 10:15 am	Pio Domines Peter When Insular Faces Global: Preliminary Insight into Trade Dynamics and Consumption Patterns of Protohistoric Island Settlement on Gradac Hillfort (Smokvica, Island of Pag) / Otočno suočeno s globalnim: preliminarni uvid u dinamiku trgovine i modele potrošnje protopovijesnog otočnog naselja na gradini Gradac (Smokvica, otok Pag)
10:15 – 10:30 am	Piotr Dyczek, Albert Ribera Drinking Only Italic Wine in Late Hellenistic Risan (Montenegro) / Konzumacija italskog vina u kasno helenističkom Risnu (Crna Gora)

10:30 – 10:45 am	Discussion / Diskusija
10:45 – 11:00 am	Coffee break / Pauza za kavu
11:00 – 11:30 am	Workshop / Radionica Greek amphorae on the eastern Adriatic – Pharos evidence / Grčke amfore s istočnoga Jadrana – materijal iz Fara
11:30 – 11:45 am	Martina Korić, Marina Ugarković A set of Greek loom weights from Stari Grad on the island of Hvar / Set grčkih utega iz Staroga Grada na otoku Hvaru
11:45 – 12:00 am	Ivana Ožanić Roguljić Pottery from the Region of Lika in Roman Dalmatia at the Beginning of the 1st century CE / Keramika s područja Like u rimskoj Dalmaciji početkom 1. stoljeća n. e.
12:00 – 12:15 pm	Marin Matković Roman Pottery from the Necropolis of Osor (2022 excavations) / Rimska keramika iz nekropole u Osoru (istraživanja 2022. g.)
12:15 – 12:30 pm	Ana Konestra Not only fine wares... preliminary assessment of early Roman Italic kitchenware from northern Liburnia (Kvarener region, Croatia) / Ne samo stolno posuđe... preliminarni pregled ranorimskog kuhinjskog posuđa s područja sjeverne Liburnije (Kvarner, Hrvatska)
12:30 – 12:45 pm	Dina Vajzović Balihodžić Roman painted ceramics in the context of newly discovered finds from the Đelilovac site near Travnik / Rimska slikana keramika u kontekstu novootkrivenih nalaza sa lokaliteta Đelilovac kod Travnika
12:45 – 13:00 pm	Discussion / Diskusija
13:00 pm	Lunch for the participants / Ručak za sudionike

ABSTRACTS

SAŽECI

IGOR BORZIĆ
MARTINA ČELHAR

Late Iron Age Pottery from Nadin: Settlement vs Mortuary Context

The archaeological contexts of the Early Iron Age communities in the area of northern Dalmatia are characterized by the extremely dominant role of ceramic material used in everyday life, as opposed to its minor role in the funerary sphere. Such a picture changes drastically during the Late Iron Age with the appearance and use of significant quantities of ceramic vessels as a component of the now clearly structured funerary ritual. What is also noticeable is that the mentioned vessels, with few exceptions, mostly belong to the Greek-Hellenistic symposium repertoire, that is, vessels for preparing and consuming drinks, i.e. skyphoi, kantharoi, kraters and the like. At the same time, the intensity of use of the mentioned forms in everyday life remains quite unclear. For this reason, the results of a multi-year systematic research of the settlement and the accompanying necropolis at the site of Gradina in Nadin will be used, which enabled confrontations and insights into the favored forms and groups of ceramic dishes in the settlement and burial context, especially in the period of the last two centuries BCE.

Keramika kasnog željeznog doba iz Nadina: nasebinski i pogrebni kontekst

Arheološke kontekste zajednica starijeg željeznog doba na području sjeverne Dalmacije odlikuje izrazito dominantna uloga keramičke građe korištene u svakodnevnom životu, nasuprot njezinoj minornoj ulozi u pogrebnoj sferi. Takva slika drastično se mijenja tijekom kasnog željeznog doba s pojavom i uporabom značajnih količina keramičkog posuđa kao sastavnice sada jasno strukturiranog pogrebnog rituala. Ono što se također zamjećuje jest da spomenuto posuđe uz malobrojne iznimke uglavnom pripada grčko-helenističkom simpozijastičkom repertoaru, dakle posudama za pripremu i konzumiranje pića, odnosno skifima, kantarosima, kraterima i sličnom. Istovremeno, intenzitet korištenja navedenih formi u svakodnevnom životu ostaje dosta nejasan. Upravo će se stoga za ovu priliku iskoristiti rezultati višegodišnjeg sustavnog istraživanja naselja i prateće nekropole na lokalitetu Gradina u Nadinu, koja su omogućila konfrontacije i spoznaje o favoriziranim oblicima i grupama keramičkog posuđa u nasebinskom i grobnom kontekstu, posebice u razdoblju posljednja dva stoljeća prije nove ere.

MARINA UGARKOVIĆ
MARTINA KORIĆ
ANA KONESTRA
EDUARD VISKOVIĆ

Adriatic Pharos: a preliminary glimpse into the 4th–3rd c. BCE ceramic assemblages from an extra urban context

Recent dynamic excavation activities in Stari Grad on the island of Hvar have cast new light on the ancient Greek city of Pharos, the oldest urban settlement in Dalmatia, and a UNSECO protected cultural heritage site. The majority of previous studies on the production and appropriation of ceramics during the 4th and 3rd c BCE in the Greek cities established in Dalmatia have been based on the mortuary evidence from Issa (Vis Island), while poor knowledge of contemporary settlement evidence was more than an evident gap in the regional scholarship. Therefore, the latest investigated Pharian settlement layers are of particular importance, as they can be associated with the functioning and the destruction of this city, and are currently the only such evidence from Greek cities in Dalmatia. On this occasion, we aim to present preliminary insights into Pharian ceramic assemblages (tableware, amphorae, cooking ware) from a context associated with structures located outside of the perimeter of the city's western fortification, embedding it into different aspects of the city's cultural development, its connectivity and relations with the wider Greek and Hellenistic world.

Jadranski Far: preliminarni uvid u keramičke nalaze jednog izvangradskog konteksta iz 4.–3. st. pr. ne.

Recentna dinamična terenska istraživanja u Starome Gradu na otoku Hvaru bacila su novo svjetlo na starogrčki grad Far, najstarije urbano naselje u Dalmaciji i UNSECO zaštićeni lokalitet. Većina dosadašnjih istraživanja o proizvodnji i prisvajanju keramike tijekom 4. i 3. st. pr. n. e. u grčkim gradovima osnovanima u Dalmaciji temeljila su se na grobnim nalazima iz Ise (otok Vis), dok je poznavanje suvremenih naseobinskih praksi najveća praznina u regionalnim studijama. Dajući uvid u dijakroniju razvoja grada recentno istraženi farski naseobinski slojevi od posebne su važnosti te su za sada jedini takvi podaci iz grčkih gradova u Dalmaciji. Ovom će se prilikom predstaviti preliminarni uvidi u keramičke nalaze iz Fara (stolno posuđe, amfore, kuhinjsko posuđe) iz konteksta povezanoga s naseobinskim strukturama pronađenima izvan perimetra zapadnoga gradskog bedema. Njihovom analizom spomenuti će se nalazi integrirati unutar različitih aspekata kulturnog razvoja grada, njegove povezanosti i odnosa sa širim grčkim i helenističkim svijetom.

PIO DOMINES PETER

When Insular Faces Global: Preliminary Insight into Trade Dynamics and Consumption Patterns of Protohistoric Island Settlement on Gradac Hillfort (Smokvica, Island of Pag)

The Gradac hillfort is located about 1 km SE of Smokvica, on the southern part of the island of Pag. It is situated on a prominent hill that directly rises above the steep sea coast, while on the land side it is protected by vertical cliffs and a massive rampart. Although it is known an important hillfort site with rich archaeological potential, as evidenced by abundant surface record, archaeological excavations have never been conducted. Outstanding geographical position on the crossroads of vital maritime communications and exchange routes, one along the island of Pag and the other towards the Ljubačka vrata and the Velebit Channel, probably played a crucial role in the intensive late prehistoric occupation. In this occasion, surface material collected by local residents and during a recent archaeological surface survey was analyzed and presented. The rich assemblage of artifacts, from the 4th to the 2nd century BCE, is dominated by imported pottery – amphorae (Korint B, Greco-Italic) and Hellenistic tableware (black-glazed ware, Gnathia ware). New data allow us to take a glimpse into the indigenous (insular) context of appropriation and consumption of foreign goods, objects and practices which emerged from other parts of the Mediterranean world in a period of dynamic global maritime connectivity. On the other hand, the site Gradac, as a central protohistoric settlement, opens a new light on the protohistoric period on the Zadar islands, which, due to the poor state of research and lack of written sources, is still very modestly known.

Otočno suočeno s globalnim: Preliminarni uvid u dinamiku trgovine i modele potrošnje protopovijesnog otočnog naselja na gradini Gradac (Smokvica, otok Pag)

Gradina Gradac nalazi se oko 1 km jugoistočno od Smokvice, na južnom dijelu otoka Paga. Smještena je na istaknutom brežuljku koji se uzdiže neposredno nad strmom morskom obalom, dok je s kopnene strane zaštićena okomitim liticama i masivnim bedemom. Iako je poznata kao važna gradina s bogatim arheološkim potencijalom, o čemu svjedoče bogati površinski podaci, arheološka istraživanja nikada nisu provedena. Izvanredan zemljopisni položaj na raskrižju vitalnih pomorskih komunikacija i razmjenskih putova, jedan uz otok Pag, a drugi prema Ljubačkim vratima i Velebitskom kanalu, vjerojatno je odigrao presudnu ulogu u intenzivnom kasnoprapovijesnom naseljavanju. Ovom prilikom analiziran je i prezentiran površinski materijal prikupljen od strane lokalnog stanovništva i tijekom nedavnog arheološkog terenskog pregleda. U bogatoj zbirci artefakata, od 4. do 2. st. pr. Kr., dominira uvozna keramika – amfore (Korint B, grčko-italska) i helenističko posuđe (crnoglazirano posuđe, Gnathia posuđe). Novi nam podaci pružaju uvid u autohtoni (otočni) kontekst prisvajanja i potrošnje stranih dobara, predmeta

i praksi koji su proizašli iz drugih dijelova mediteranskog svijeta u razdoblju dinamične globalne pomorske povezanosti. S druge strane, lokalitet Gradac, kao središnje protopovijesno naselje, otvara novo svjetlo na protopovijesno razdoblje na zadarskim otocima, koje je zbog slabe istraženosti i nedostatka pisanih izvora još uvijek vrlo skromno poznato.

PIOTR DYCZEK
ALBERT RIBERA

Drinking Only Italic Wine in Late Hellenistic Risan (Montenegro)

Rhizon was probably a small Greek foundation, an *emporion*, which was incorporated later into the Illyrian kingdom and developed finally, after the Roman conquest, into the larger Roman town of Risinium.

Although preliminary, we can make some considerations about the amphorae and their relationship with the other Hellenistic pottery from Risan and surroundings. The amphorae of the period 200–50 BCE are statistically very well represented. Older amphorae, as well as those more recent are rare.

In the Hellenistic West, the transportation and distribution of Italic amphorae was closely related to black-gloss wares and other pottery, such as cooking wares. On the contrary, the exportation of amphorae in the Italian Adriatic area was not complemented by a massive production of pottery for the consumption of wine. Probably, as their distribution was focused on the Eastern markets, which had been well supplied for centuries with these utensils, there was no need for this complement so well attested in the West.

The most of the amphorae were made in very well-known production areas and their dates are very reliable. Their forms are very common and well represented throughout the entire Mediterranean: they came mainly from the Italian Adriatic coast. Therefore, their date does not offer any problem: they can be easily dated between 200 and 50 BCE. There are few fragments earlier than the mid 2nd century BC or later than the mid 1st century BCE. This period saw the most intense maritime traffic of the ancient periods, as the number of shipwrecks known indicates. The numerous underwater finds along the Adriatic, complemented by the data from coastal sites, such as Risan, located in a privileged geographic and port situation, show the intensity of these commercial relations.

The study of the amphorae from Risan places them in the commercial and also historic and military framework of the Adriatic in the Hellenistic period.

Konzumacija isključivo italskog vina u kasno helenističkom Risnu (Crna Gora)

Rhizon je vjerojatno bio malo grčko naselje, emporij, koji je kasnije uključen u Ilirsko kraljevstvo da bi se konačno, nakon rimskog osvajanja, razvio u veći rimski grad Risinium.

Iako preliminarna, možemo iznijeti neka razmatranja o amforama i njihovom odnosu s ostalom helenističkom keramikom iz Risna i okolice. Statistički su vrlo dobro zastupljene amfore iz razdoblja 200. – 50. pr. n. e. Rijetke su starije amfore, kao i one novijeg datuma.

Na helenističkom zapadu, prijevoz i distribucija italskih amfora bili su usko povezani s crnopremazanim i ostalim posuđem, poput kuhinjske keramike. Suprotno tome, izvoz amfora na talijansko jadransko područje nije bio praćen masivnom

proizvodnjom keramike za konzumaciju vina. Budući da je njihova distribucija bila usmjerena na istočna tržišta, koja su stoljećima bila dobro snabdjevena ovim posuđem, vjerojatno nije bilo potrebe za tim, na zapadu tako dobro zastupljenim proizvodima.

Većina amfora izrađena je unutar dobro poznatih proizvodnih područja i njihova je datacija vrlo pouzdana. Njihovi su oblici vrlo česti i dobro zastupljeni na cijelom Sredozemlju: uglavnom im je porijeklo talijanska obala Jadrana. Stoga, njihova datacija ne predstavlja nikakav problem: lako ih je datirati između 200. i 50. pr. n. e. Malo je fragmenata koji su nastali prije sredine 2. ili nakon sredine 1. st. pr. n. e. U tom je razdoblju antički pomorski promet bio najintenzivniji, o čemu govori i količina poznatih brodoloma. Brojni podvodni nalazi duž Jadrana, upotpunjeni podacima s obalnih lokaliteta poput Risna, koji se nalazi na povlaštenom geografskom i lučkom položaju, pokazuju intenzitet ovih trgovačkih odnosa.

Proučavanje amfora iz Risna smješta ih u trgovački, ali i povijesno-vojni okvir Jadrana u helenističkom razdoblju.

MARTINA KORIĆ
MARINA UGARKOVIĆ

A set of Greek loom weights from Stari Grad on the island of Hvar

Textiles are rarely preserved in archaeological contexts, and indirect evidence of their existence is more often used to determine relevant information about the advancement and the extent of production, but also the social, economic and other cultural implications that can be inferred from the objects used to produce textiles. One of the most numerous indicators of the production of different types of textiles are ceramic weights for vertical looms. On this occasion, a group of 48 Greek loom weights collected during rescue excavations in 1989 at the position of Vukovarska 2 in Stari Grad on the island of Hvar will be presented. The weights were collected inside a Greek structure, and can be dated on the basis of other artefacts to the end of the 4th, or the beginning of the 3rd century BCE. Among the loom weights, a set consisting of 31 pyramidal and conical loom weights with an identical imprint of a gem depicting the hippocampus is recognized. In addition, pyramidal and discoid loom weights of various dimensions, some of which contain different markings in the form of engravings, inscriptions and imprints of gems, were also collected inside the structure.

Set grčkih utega iz Staroga Grada na otoku Hvaru

Tekstil se rijetko sačuva u arheološkim kontekstima te se češće koriste indirektni dokazi kako bi se utvrdile relevantne informacije o raširenosti i opsegu proizvodnje, ali i društvenim, gospodarskim i drugim kulturnim implikacijama koje se mogu iščitati iz predmeta korištenih za izradu tekstila. Jedni od najbrojnijih pokazatelja proizvodnje različitih vrsta tekstila su keramički utezi za vertikalni tkalački stan. Ovom prilikom, predstaviti će se grupa od ukupno 48 grčkih utega prikupljenih prilikom zaštitnih istraživanja 1989. godine na poziciji Vukovarska 2 u Starome Gradu na otoku Hvaru. Utezi su prikupljeni unutar grčke strukture, te se na temelju pokretnih nalaza mogu datirati u kraj 4., odnosno početak 3. st. pr. n. e. Među utezima posebno se ističe set kojeg čini 31 piramidalni i konični uteg s identičnim otiskom gema s prikazom hipokampa. Osim navedenih, zastupljeni su piramidalni i diskoidni utezi različitih dimenzija, od kojih pojedini sadrže drugačije oznake u vidu ureza, natpisa i otisaka gema.

IVANA OŽANIĆ ROGULJIĆ

Pottery from the Region of Lika in Roman Dalmatia at the Beginning of the 1st century CE

This analysis will explore the discovery of terra sigillata and thin-walled pottery dating from the beginning to the middle of the 1st century CE in the region of Lika. We will examine selected wares from the roadside station at Žuta Lokva and the *villa rustica* at Lički Ribnik and contextualise them within historical events. Žuta Lokva was probably a station near a road mentioned in Itinerarium Antonini Augusti Ad Aquileia per Liburniam Sisciam (Senia – Avendon – Arrupio – Bibium – Romula – Quadrata – Siscia). Archaeological excavations revealed a building that had two phases. We can assume that the construction of the 1st phase (dimensions 23 x 16 m) was built around the beginning of the 1st century CE and probably lasted until its third quarter. Excavations of the *villa rustica* at Lički Ribnik is still in progress, but some of the material shows the presence of Romans from the beginning of the 1st century CE.

Keramika s područja Like u rimskoj Dalmaciji početkom 1. stoljeća n. e.

Ovom analizom istražiti će se terra sigillata i keramika tankih stijenki iz razdoblja od početka do sredine 1. stoljeća n. e. na području Like. Proučit ćemo odabrane predmete s putne postaje u Žutoj Lokvi i vile rustike u Ličkom Ribniku te ih kontekstualizirati unutar povijesnih događaja. Žuta Lokva je vjerojatno bila postaja u blizini ceste koju spominje Itinerarium Antonini Augusti Ad Aquileia per Liburniam Sisciam (Senia – Avendon – Arrupio – Bibium – Romula – Quadrata – Siscia). Arheološkim istraživanjima otkrivena je građevina koja je imala dvije faze. Možemo pretpostaviti da je građevina iz 1. faze (dimenzija 23 x 16 m) nastala oko početka 1. st. n. e. i vjerojatno trajala do njegove treće četvrtine. Iskapanja vile rustike u Ličkom Ribniku još su u tijeku, no dio materijala pokazuje prisutnost Rimljana od početka 1. st. n. e.

MARIN MATKOVIĆ

Roman Pottery from the Necropolis of Osor (2022 Excavations)

From January to June of 2022 the Department of Land Archaeology of Service for Archaeological Heritage, Croatian Conservation Institute, conducted a rescue excavation on the state road D100. Precisely, the section between Osor and Nerezine. The site is positioned to the west from the bridge that connects the island of Cres and Lošinj and a canal between them called Kavanela. Roman and pre-Roman necropolis was situated in that location. In the excavated area of almost 4000 square meters, 202 graves were documented, consisting usually of an urn with incinerated remains of the deceased and associated grave goods that can be dated between the age of Augustus to the mid 2nd century. Pottery is the most numerous among abundant finds and is a subject of this study. The finds were documented in better and lesser preserved graves as well as in the layers around them. The results of the analysis of pottery assemblage are briefly presented, their provenance, quantitative representation of pottery groups, shapes as well as their interrelation. Next to the previously published material, new data indicates a position that Osor held in a wider eastern Adriatic sphere of interest regarding the economy and trade. The data is mostly in accordance with the known pattern seen on various Eastern Adriatic sites regardless of their type. The finds were interpreted through their funeral context in which they had a specific role while a smaller number from the total amount of graves was emphasized by the presence or quantity regarding specific pottery groups or shapes. The greatest value to the new finds is given by their detailed documented find context, mostly absent from previously published early Imperial finds from Osor, making various valuable data regarding them irreversibly lost.

Rimska keramika iz nekropole u Osoru (istraživanja 2022. g.)

Od siječnja do lipnja 2022. g. u organizaciji Odjela za kopnenu arheologiju Službe za arheološku baštinu Hrvatskog restauratorskog zavoda, provedena su zaštitna istraživanja na trasi državne ceste D100, točnije dionici između Osora i Nerezina. Riječ je o poziciji zapadno od mosta koji spaja otoke Cres i Lošinj odnosno Kavanele, kanala između njih, gdje je u rimskom vremenu, kao i u razdoblju koje mu je prethodilo, bila smještena nekropola. Na istraženom dijelu od gotovo 4000 kvadratnih metara zabilježena su 202 groba, koji su se najčešće sastojali od urne sa spaljenim ostacima pokojnika, uz priloge koji se mogu datirati od augustovskog vremena sve do sredine 2. st. Najveći broj bogatih nalaza pripada keramici, koja je predmet ovoga rada. Zabilježena je u bolje i nešto lošije sačuvanim grobovima kao i slojevima uokolo njih. U kraćim crtama su predstavljeni rezultati analize keramičkog materijala odnosno njegova provenijencija, kvantitativna zastupljenost pojedinih keramičkih vrsta i oblika te njihov međusobni odnos. Uz prethodno poznati materijal, novodobiveni podaci pozicioniraju Osor u široj istočnojadranskoj ekonomsko-trgovačkoj mreži kontakata. Oni su uglavnom u skladu s do sada

poznatim obrascem vidljivim na raznim istočnojadranskim lokalitetima neovisno o njegovom tipu. Nalazi su tumačeni kroz grobni kontekst pronalaska u kojem su imali određenu ulogu dok je od cjelokupnog broja grobova nešto veća pozornost pridana manjem broju odabranih cjelina, koje se ističu zastupljenošću ili brojnošću određenih keramičkih vrsta ili oblika. Najveću vrijednost novom materijalu daje detaljno dokumentirani kontekst pronalaska, koji je u slučaju do sada malobrojno objavljenih osorskih nalaza iz ranocarskog razdoblja uglavnom izostao, pa su i brojne informacije vezane uz njih nepovratno izgubljene.

ANA KONESTRA

Not only fine wares... preliminary assessment of early Roman Italic kitchenware from northern Liburnia (Kvarner region, Croatia)

Import of drinking gear and table ware in the region of northern Liburnia (roughly corresponding to the Kvarner gulf of the NE Adriatic) can be traced back to the early Iron Age (Daunian pottery), experiencing an upsurge from the 4th century BCE with the acquisition of a diverse array of products from various areas of the Adriatic, but also Mediterranean. While contemporary coarseware is still poorly known, it seems that locally produced cooking vessels continued to be mostly used by the local communities of the area.

From the late 1st century BCE onwards a more substantial array of imported, mainly Italic kitchenware vessels was recognised at multiple sites. In this contribution this material will be presented from a typological and chronological perspective, while analysing, when possible, their use within the various sites. Such data will be contextualised from the standpoint of trade connections but also changing culinary and other social practices, and in relation with newly established local pottery production.

Ne samo stolno posuđe... preliminarni pregled ranorimskoga kuhinjskog posuđa s područja sjeverne Liburnije (Kvarner, Hrvatska)

Uvoz posuđa za piće i stolnoga posuđa na područje sjeverne Liburnije (približno regija Kvarnerskoga zaljevu, SI Jadran) može se pratiti od ranoga željeznog doba (daunijska keramika), a procvat doživljava od 4. st. pr. Kr. uz raznoliki repertoar proizvoda porijeklom iz raznih područja Jadrana, ali i Sredozemlja. Iako je kronološki istovjetna gruba keramika još uvijek slabo poznata, čini se da su lokalne zajednice toga područja i dalje uglavnom koristile lokalno proizvedeno posuđe za kuhanje.

Od kasnoga 1. st. pr. Kr. nadalje, na različitim se lokalitetima uočava značajniji uvoz uglavnom italskoga posuđa za kuhanje i obradu hrane. U ovome će se prilogu taj materijal predstaviti kroz tipološku i kronološku perspektivu, analizirajući, kada je to moguće, njegovu upotrebu na različitim lokalitetima. Takvi podaci bit će kontekstualizirani a aspekta trgovačkih veza, ali i promjenjivih kulinarskih i drugih društvenih praksi, te u odnosu s novoosnovanom lokalnom proizvodnjom keramike.

Roman painted ceramics in the context of newly discovered finds from the Đelilovac site near Travnik

The site Đelilovac is located 4 km from Turba in the direction of Karaula in the Municipality of Travnik. This locality was first mentioned in the literature in 1931, when a late antique vault tomb was discovered, in which a glass balsamarium, an iron buckle, two rings, as well as a yellowish pot with painted geometric decorations were found, and in the immediate vicinity there is also a famous double basilica from the late antique period, the so-called basilica gemina. However, the site of Đelilovca, more precisely Brižine, where the Roman object discovered in 2013 is located, has not been mentioned in the literature so far.

Archaeological research took place in two phases, and on that occasion, the remains of walls from the ancient period, a lot of iron slag, and an abundance of artefacts were found, most of which were ceramic fragments, among which Roman painted ceramics stand out due to their abundance and aesthetics. Among the other finds, we should definitely single out the plate with the depiction of the Danubian horseman cult, which is the first trace of an ancient cult on a bronze base in Bosnia and Herzegovina, roughly dated to the 3rd century BCE, and the goddess as the central figure of the cult is shown with two twigs in her hands, an attribute that is not recorded on any other depiction of this cult.

Specimens of painted pottery from this site are made of finely purified whitish and pale yellow clay, with light brown and reddish geometric ornaments, among which some specimens were made without excessive attention, while others represent true works of art. This group of ceramics also includes whitish ceramics of fine workmanship but without decorations. According to previous research, this is the site where the largest number of fragments of Roman painted ceramics, approximately a hundred of them, were found.

This type of pottery is, as can be seen from previous research, most common in central Bosnia: Putičevo near Travnik, Ilidža near Sarajevo, Kalinovik, Turbe, Đelilovac, Bugojno, Doboј, Putovići and Karaula near Kakanj, Tišina near Zenica and a few more unpublished examples from Ilidža near Sarajevo, while in Herzegovina it occurs only in Čapljina. Outside of Bosnia and Herzegovina, this type of pottery was found in Lower Pannonia, in Sirmium and Cibale, and in Montenegro in Komin and Duklja. The abundance of this pottery in the area of central Bosnia is unusual, i.e. why did the inhabitants of these regions use painted pottery to such an extent, and where was it made? Until now, this ceramic was usually attributed to the use in the funeral cult, however, in the mentioned sites from central Bosnia, it is mostly found in settlement complexes, and it should be tied to that context, and more such finds can be expected in future research. The origin of this pottery has remained unclear to this day, but we can state with some amount of certainty that its origin should be linked to the Pannonian cultural area, which is certainly confirmed by other finds from our site, and it is to be expected that future research at the Đelilovac site will finally resolve all dilemmas about the origin of this type of pottery.

Rimska slikana keramika u kontekstu novootkrivenih nalaza sa lokaliteta Đelilovac kod Travnika

Lokalitet Đelilovac se nalazi 4 km od mjesta Turbe u pravcu Karaule u Općini Travnik. Ovaj lokalitet se u literaturi prvi put spominje 1931. godine kada je otkrivena kasnoantička grobnica na svod, u kojoj je pronađen stakleni balzamarij, željezna kopčica, dva prstena, kao i lončić žućkaste boje sa naslikanim geometrijskim ukrasima, a u neposrednoj blizini nalazi se i poznata dvojna bazilika iz kasnoantičkog perioda, tzv. *basilica gemina*. Međutim, lokalitet Đelilovca, uže oznake Brižine, na kojem je smješten rimski objekt otkriven 2013. godine, do sada u literaturi nije spomenut.

Arheološka istraživanja su se odvijala u dvije faze, i tom prilikom su pronađeni ostaci zidova iz antičkog perioda, mnoštvo željezne troske, te obilje pokretnog arheološkog materijala, od čega najviše keramičkih fragmenata, među kojima se svojom brojnošću i estetskim dometom posebno izdvaja rimska slikana keramika. Od ostalih nalaza svakako treba izdvojiti pločicu sa prikazom kulta dunavskog konjanika, koja predstavlja prvi trag nekog antičkog kulta na brončanoj podlozi u Bosni i Hercegovini, okvirno datirana u 3. st. pr. n. e., a boginja kao centralna ličnost kulta je prikazana sa dvije grančice koje drži u rukama, atributom kakav nije zabilježen ni na jednom drugom prikazu ovog kulta.

Primjerci slikane keramike sa ovog lokaliteta su izrađeni od fino pročišćene bjeličaste i blijedožute gline, sa svijetlosmeđim i crvenkastim geometrijskim ornamentima, među kojima su pojedini primjerci izrađeni bez pretjerane pažnje, dok drugi predstavljaju prava umjetnička djela. Ovoj grupi keramike pripada i bjeličasta keramika fine izrade ali bez ukrasa. Ovo je, prema dosadašnjim istraživanjima, lokalitet gdje je pronađen najveći broj fragmenata rimske slikane keramike, njih približno stotinu.

Ova vrsta keramike je, kako je vidljivo iz dosadašnjih istraživanja, najviše zastupljena na prostoru centralne Bosne: Putičevo kod Travnika, Ilidža kod Sarajeva, Kalinovik, Turbe, Đelilovac, Bugojno, Doboje, Putovići i Karaula kod Kaknja, Tišina kod Zenice te još nekoliko neobjavljenih primjeraka sa Ilidže kod Sarajeva, dok se u Hercegovini ona javlja samo u Čapljini. Izvan Bosne i Hercegovine ova vrsta keramike je pronađena u Donjoj Panoniji, u Sirmiumu i Cibalama, te u Crnoj Gori u Kominu i Duklji. Neobična je brojnost ove keramike na prostoru centralne Bosne, tj. zašto su stanovnici ovih krajeva u ovolikoj mjeri upotrebljavali slikanu keramiku, te gdje je ista izrađivana? Do sada se ovoj keramici obično pripisivala upotreba u pogrebnom kultu, međutim na spomenutim lokalitetima iz centralne Bosne ona se uglavnom nalazi u naseobinskim kompleksima, te je za taj kontekst treba i vezati, a budućim se istraživanjima može očekivati još ovakvih nalaza. Porijeklo ove keramike je do danas ostalo nerazjašnjeno, ali možemo sa određenom dozom sigurnošću konstatirati da njeno porijeklo treba vezati za panonski kulturni krug, što svakako potvrđuju i ostali nalazi sa našeg lokaliteta, a za očekivati je da će upravo buduća istraživanja na lokalitetu Đelilovac konačno riješiti sve dileme o porijeklu ove vrste keramike.

CONTACTS

ADRESAR

Igor Borzić

University of Zadar, Department of
Archaeology
Obala kralja P. Krešimira IV/2, HR-23000
Zadar, Croatia
igorborzic@gmail.com

Martina Čelhar

University of Zadar, Department of
Archaeology
Obala kralja P. Krešimira IV/2, HR-23000
Zadar, Croatia
celhar.martina@gmail.com

Pio Domines Peter

A. Starčevića 31,
HR-53270 Senj, Croatia
peter.pio@hotmail.com

Piotr Dyczek

University of Warsaw, Research Center on
the Antiquity of Southeastern Europe
ul. Krakowskie Przedmieście 32, PL-00-
927 Warszawa, Poland
novae@uw.edu.pl

Ana Konestra

Institute of Archaeology
Jurjevska ulica 15, HR-10000
Zagreb, Croatia
ana.konestra@gmail.com

Martina Korić

Institute of Archaeology
Jurjevska ulica 15, HR-10000
Zagreb, Croatia
mkoric@iarh.hr

Marin Matković

Zadar, HR-23000
mmxtkovxts@gmail.com

Ivana Ožanić Roguljić

Institute of Archaeology
Jurjevska ulica 15, HR-10000
Zagreb, Croatia
iozanic@iarh.hr

Albert Ribera

Institut Català d'Arqueologia Clàssica
Plaça d'en Rovellat s/n, E-43003
Tarragona, Spain
ariberalacomba@gmail.com

Marina Ugarković

Institute of Archaeology
Jurjevska ulica 15, HR-10000
Zagreb, Croatia
marina.ugarkovic@iarh.hr

Dina Vajzović Balihodžić

University of Sarajevo, Faculty of
Philosophy, Department of Archaeology
Isaka Samokovlije 2lam, BIH-71 000
Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
dina.vajzovic@ff.unsa.ba

Eduard Visković

Kantharos d.o.o.
Ive Roića 61, HR-21450, Hvar
kantharos.hvar@gmail.com

